

میرزا محسن غروی علیاری

در سپیده دم جمعه، دوازدهم رمضان المبارک سال 1319 هجری قمری، در تبریز و خانواده تقوا و فضیلت قدم به عرصه هستی نهاد...

ولادت و تحصیل

در سپیده دم جمعه، دوازدهم رمضان المبارک سال 1319 هجری قمری، در تبریز و خانواده تقوا و فضیلت قدم به عرصه هستی نهاد. در سه سالگی پدرش، مرحوم آیه‌الله میرزا محسن غروی علیاری، را از دست داد و از آن پس زیر نظر جدّ بزرگوارش، مرحوم آیه‌الله میرزا حسن علیاری، قرار گرفت. پس از فراگیری مقدمات در مکتب خانه به پیروی از نیاکانش که از پیشگامان دین بودند، به تحصیل علوم دینی پرداخت.

آنگاه وارد محافل علمی شد و به حوزه درسی برخی بزرگان و علما راه یافت.

اساتید وی در حوزه تبریز عبارتند از آیات عظام:

1- میرزا رضی نوروزی، (از اکابر و فقهای نامدار تبریز)

2- سید محمد حجت، (مرجع تقلید مشهور)

3- میرزا حسن غروی علیاری، (جد امجد معظم له).

عزیمت به نجف اشرف

حاج میرزا علی غروی علیاری پس از تکمیل دروس سطح در سال 1341 هجری قمری، عازم شهر مقدس نجف اشرف شد و موفق به درک محضر بزرگانی شد که یگانه عصر خود بودند. برخی از آن بزرگان و آیات عظام عبارتند از:

1- آقای ضیاءالدین عراقی، (.) 1278 - 1361

2- شیخ محمد حسین نائینی غروی، (.) 1282 - 1355

3- سید ابوالحسن اصفهانی، (.) 1284 - 1365

4- سید ابوتراب خوانساری، ( ) 1281 - 1346

5- سید محمد حجت، ( ) 1310 - 1373

6- میرزا علی آقا ایروانی، ( ) 1301 - 1353

7- حاج سید میرزا آقا اصطهباناتی، ( ) 1297 - 1378

8- میرزا اسدالله زنجانی، ( ) 1282 - 1378

9- میرزا ابوالحسن مشکینی، ( ) 1305 - 1358

10- شیخ اسدالله رشتی، ( ) 1282 - 1354

11- شیخ احمد آشتیانی، ( ) 1300 -

مراحل سیر و سلوک

نزدیک به هفتاد سال سالک راه حقیقت بود، صفای روح و کمال نفسانیش گواه بر این مدعی است. آیه‌الله غروی تکامل در اخلاق و عرفان عملی را مرهون زحمات و هدایت‌های معنوی استاد بزرگوارش، مرحوم حاج میرزا علی قاضی، عارف عظیم الشان، مفسر عالیقدر، صاحب کاشفات و کرامات فراوان، می‌دانست. که در آن عصر استاد اخلاق و هادی سالکان و عاشقان سیر و سلوک به شمار می‌آمد.

همدرسان معظم له:

برخی از آیات عظام و بزرگانی که با آیه‌الله میرزا علی غروی علیاری همدرس بودند، عبارتند از:

سید عبدالله شیرازی، سید شهاب الدین مرعشی نجفی، شیخ عبدالحسین غروی تبریزی، میرزا کاظم دینوری، سید محسن حکیم، سید ابوالقاسم خوبی و سید جواد خامنه‌ای .

بازگشت به وطن

آیه‌الله غروی پس از سالها تحصیل و تفقه به جایگاه رفیع اجتهاد و کسب اجازات علمی - فقهی از بزرگان دست یافت. او در میان مردم بودن و برای مردم تلاش کردن را

به اقامت در حوزه علمیه نجف و تشکیل کرسی درس و بحث در حالی که شایستگی آن را داشت، ترجیح داد و به تبریز بازگشت. آیه‌الله غروی علاوه بر رسیدگی به امور مردم، به توسعه امور فرهنگی اهتمام ورزیده، با تشکیل حوزه درس و بحث به تربیت محصلین علوم اسلامی پرداخت.

فضایل اخلاقی

صفات پسندیده آیه‌الله غروی زبانزد خاص و عام بود. تواضع، سعه صدر، مدارا و خوش برخوردی، احترام به کوچک و بزرگ، احساس مسؤولیت، دستگیری از فقرا و محرومان حتی در بدترین شرایط اقتصادی، موااسات با مردم، تحمل مشکلات و رنج‌ها در راه خدا و صبر و بردباری در برابر حوادث ناگوار، تلاش پی گیر و فعالیت خستگی‌ناپذیر، کثر مطالعه و نوشتن و برخورداری از حافظه قوی و ذوق سرشار، علاقه وافر به علم و عمل از جمله صفاتی است که وجود آن بزرگوار جمع شده بود. در خانه‌اش همواره به روی مراجعین باز بود، محفل او مجلس قرآن و حدیث و موعظه بود، کمتر کسی بود که در محضرش بنشیند و شیفته مکارم اخلاق و سجایای حمیده‌اش نشود.

آن بزرگوار، علم را با عمل توأم کرده بود و آن را همواره به عنوان بزرگترین توشه آخرت به مردم توصیه می‌کرد، هر چند خانه‌اش آراستگی نداشت، ولی هر دل شکسته التیام دل خود را از آن خانه می‌جست و هر بال شکسته بی‌پناهی، به آنجا پناه می‌برد. او در طول زندگانی پربرنکشی، قناعت پیشه کرد و از لذایذ زندگی چشم پوشید و خانه و پولی را مالک نشد.

عشق وافر به قرآن

حفظ تمامی قرآنی یکی دیگر از ویژگیهای آن مرحوم به شمار می‌رفت و با عنایت به این که ایشان مفسری گرانقدر بود، ارزش این امر روشن‌تر می‌گردد. او قرآن را با زندگی آمیخته، در سلوک فردی و اجتماعی‌اش آنرا راهبر قرار داده بود. در ماههای مبارک رمضان با سوز دل به تلاوت آن مشغول می‌شد و تا حدود دوازده بار قرآن را ختم می‌کرد.

عشق و علاقه به عبادت، تهجد و دعا رابطه‌ای ناپیدا میان خداوند و بنده‌اش است. شخص موحد و مؤمن در همه حال خدا را عبادت می‌کند و به یاد خداست. او در لحظه لحظه عمر خویش تسبیح‌گوی خدای جهان است، ویژه اگر عالمی مجتهد و فقیهی زاهد باشد که عمری را در عبادت و نیایش گذرانده باشد. نیایشهای نیمه شب سنت همیشگی وی بود، شبهای بسیاری را با دعا و نیایش به صبح می‌رساند. چه بسا شبهایی که با هوای سرد زمستانی در کتابخانه‌اش از اول شب تا اذان صبح مشغول راز و نیاز با معبود خود بود و خود به این نکته اشاره می‌کرد که صدای اذان، اعلام وقت نماز صبح را به وی گوشزد می‌کرد. در شبهای خاص مانند، نیمه شعبان، رجب، شب غدیر و شبهای تاسوعا و عاشورا، تا اذان صبح خواب به چشمانش راه نمی‌یافت. روزهای پنج شنبه برای رفتگان، اساتید، هم دوره‌های تحصیل و علما بزرگ، به نام هر یک، مشغول تلاوت قرآن می‌شد. جمعه‌ها اول صبح به استغاثه برای ظهور امام زمان (عج) می‌پرداخت، در یک کلام « او انیس دعا و دعا انیس او بود » .

علاقه ویژه به خاندان رسالت و ولایت

محبت فوق العاده‌اش به خاندان رسالت و اهل بیت عصمت و طهارت (ع) بر کسی پوشیده نیست. خصوصا عشق سرشارش به سیدالشهداء و شهیدان واقعه کربلا، چنان شوری در او ایجاد می‌کرد که سر از پا نمی‌شناخت، با صدای بلند می‌گریست.

شخصیت علمی

در کتاب « زندگانی و شخصیت مرحوم شیخ مرتضی انصاری » می‌خوانیم:
« حفیدش حاج میرزا علی بن میرزا حسن علیاری غروی از شاگردان سید ابوالحسن اصفهانی، ولی بیشترین استفاده‌اش از آقا ضیاءالدین عراقی بوده و هم اکنون از اجلّه علما، معروف و مقدس ساکن تبریز و از مردم منزوی و به تدریس و تألیف اشتغال دارد و در سفری که سه سال قبل به اهواز داشتند، گذشته از مراتب علمی، وی را مردی زاهد و با ورع که به مکارم اخلاق آراسته بود، یافتیم. » (1)
شیخ محمد رازی از وی به عنوان « یکی از علما اعلام و مؤلفین کرام معاصر شهرستان تبریز » (2) یاد می‌کند، و محمدهادی امینی « عالم فقیه، اصولی متتبع جلیل » می‌داند. (3)

و هدایه‌الله مسترحمی در شرح حال آیه‌الله علیاری در مقدمه کتاب منجزات مریض معظم له می‌نویسد:
« و كان من جملة من هاجر الى الله تعالى في تحصيل هذا المعنى: الفاضل المحقق، والزاهد المدقق، العلامة الفهامة، صاحب محامد الخصال، و خصال المحامد، و المترقی في مدارج الكمال، آية الله العظمى الحاج الشيخ على الغروي العلياری مدظله العالی ». (4)

خاطرات

آیه‌الله غروی از دقت استادش در مصرف بیت المال اینگونه سخن می‌گوید:

« استاد ما مرحوم آقا سید ابراهیم اصطهباناتی، شیرازی بود که بعد از فوت مرحوم اصفهانی، در نجف ریاست تامه به او منتقل شد. در مصرف سهم امام خیلی دقت داشت، خانه‌ای داشت کهنه و مخروبه. هر چند مقلدان وی، اصرار کردند بر تعمیر آن، حاضر نشد. در آن زمان، حدود چهل هزار تومان، شهریه می‌داد، آن هم بالسویه، بدون تفاوت بین عرب و عجم و طلبه‌ای که به درس حاضر می‌شد، یا نمی‌شد. فرزندان طلبه خود را، به همان مقدار سایر طلبه‌ها، شهریه می‌داد. اگر اعتراض می‌کردند که شهریه، کفایت معاش و اجازه منزل ما را نمی‌کند، می‌فرمود: « مال پدرم که نیست، سهم امام است. مردم مرا امین قرار داده‌اند که آن را به طلبه‌های درس خوان و مستحق بدهم. خود من هم، فقط به مقدار معاش، در قبال خدمتی که می‌کنم و درسی که می‌دهم و استفتائاتی که جواب می‌دهم، بر می‌دارم، نه بیشتر. »

آیت الله غروی گاه از مرحوم حضرت آیه‌الله سید محمد حجت یاد می‌کرد و می‌گفت:

« در نجف اشرف آیه‌الله آقا سید محمد حجت به بنده لطف خاصی داشتند و اکثرا در مسافرت‌های کربلا و کوفه در خدمت ایشان بودم، در یکی از این سفرها به کربلا بنده مشتاق بودم که زودتر به حرم مطهر مشرف و نماز شب را در آن مکان مقدس اقامه نمایم. مرحوم آیه‌الله حجت سلیقه‌شان این بود که صبح‌ها چای خورده، بعد مشرف به حرم می‌شدند. بنده اصرار نمود که آقا زودتر عازم شویم. فرمودند: بنده از آن مقدس نماها نیستم، اگر چای نخورم حضور قلب پیدا نمی‌کنم. بعد از میل چای در حضور مرحوم آقای حجت به حرم حضرت سیدالشهداء مشرف شدیم، حضرت ایشان به زیارت جامع کبیر که از حفظ داشتند مشغول شدند و بعد از اتمام ادعیه و نماز از حرم خارج می‌شوند که بنده چون مشغول ادعیه بودم متوجه نشدم. چون بیرون آمدم، متوجه شدم که آقای حجت در درب بیرونی منتظر من است. همین که چشمش به من افتاد با عصبانیت فرمودند: تو کجا هستی؟ چرا طول در ادعیه می‌دهی؟ کیوتر حرم شدی؟»

آیه‌الله غروی از مرحوم آیه‌الله سید جواد خامنه‌ای (پدر گرامی مقام معظم رهبری) نیز خاطره‌ای به یاد داشت، او می‌گفت:

« با مرحوم آیه‌الله سید جواد خامنه‌ای هم دوره تحصیل در نجف اشرف بودیم. با هم در محضر درس حضرات آیات آقا سید ابوالحسن اصفهانی و آقا شیخ ضیاء عراقی

شرکت می‌کردیم. ایشان سید صحیح نسب و به تمام معنی روحانی بودند. آن مرحوم مظهر متانت، طمأنینه، اخلاص، تواضع، عطوفت، عزت نفس و دیگر مکارم اخلاقی بودند. قبل از عزیمت ایشان به مشهد مقدس در تبریز مقیم و در مسجدی که در چهار راه شهید بهشتی (مسجد کریم خان) است، اقامه نماز جماعت می‌نمودند. حقیر هر وقت به مشهد مقدس مشرف می‌شدم، با آن مرحوم دید و بازدید می‌شد.»

تالیفات

مرحوم حضرت آیه‌الله علیاری از همان زمان که در درس خارج شرکت کرد، به تألیف پرداخت. فهرست آثارش در نه رشته علمی عبارتند از:

- 1- فقه: الرهن، الوصیه، الوقف، الرضاع، النکاح، الصلح، الخیارات، الشروط، مسقطات الخیار، الاجاره، القضاء المنجزات المریض، القصب، الزکوة (تقریرات دروس مرحوم آیه‌الله ضیاءالدین عراقی - ره -) و الصلاة، البیع، الخیارات، (تقریرات دروس مرحوم آیه‌الله شیخ محمد حسین نائینی) ...
- 2- کلام: اصول دین و عقاید - رساله فی الرجعة.
- 3- تفسیر: تفسیر قرآن مجید، رساله مفردات قرآن، حروف تهجی.
- 4- تاریخ: المهجه فی شرح حال الحجة (عج) - کواکب حسینیة.
- 5- دعا: شرح دعای کمیل، شرح دعای سمات، شرح دعای صباح، شرح زیارت جامعه کبیره، شرح دعای افتتاح، شرح دعای ابوحمزه ثمالی.
- 6- حدیث: شرح چهل حدیث از احادیث مشکله - شرح فرمایش حضرت ختمی مرتبت - (ص) شرح فرمایش حضرت امیرالمؤمنین در نهج البلاغه - حل مشکلات الاخبار -.
- 7- اخلاق: رساله در مواضع، منهاج الرشاد.
- 8- رجال: حاشیه بر رجال وحید بهبهانی، تقریرات رجال بحث مرحوم آیه‌الله ابوتراب خوانساری.
- 9- اصول: تقریرات اصول بحث مرحوم آیه‌الله ضیاءالدین عراقی، الاصول من مباحث الالفاظ تقریرات بحث مرحوم آیه‌الله شیخ محمد حسین نائینی...

وفات

سرانجام حضرت آیه‌الله حاج میرزا علی غروی علیاری بعد از یک قرن عمر با برکت در اواخر اسفندماه 1375 بعد از ادای فریضه مغرب و عشاء، هنگام نوشتن حاشیه بر کتاب عروة الوثقی آقا سید کاظم بزدی، با بروز سکنه مغزی در بیمارستان امام خمینی تبریز بستری گردید و پس از یک ماه و اندکی که معالجات پزشکان سودی نیکشید، مرغ روحش در قفس تن آرام نگرفت و عصر روز دوشنبه - دوم اردیبهشت سال - 1376 اوائل اذان مغرب به سوی فضای بیکران رضوان الهی پر کشید. با اعلام خیر درگذشت آن عالم جلیل القدر شهر تبریز در ماتم و عزا فرو رفت.

مراسم تشییع پیکر آن فرزانه یگانه روز چهارشنبه از مسجد جامع تبریز با حضور انبوهی از مردم و روحانیت تا مصلاهی امام خمینی (ره) صورت گرفت و بنا به اصرار فرزندش آیه‌الله جواد علیاری، حضرت آیه‌الله آقا سید ابوالحسن مولانا - از علمای سرشناس تبریز - بر پیکر آن بزرگوار نماز خواند.

پیکر مطهرش جهت دفن در شهر مقدس قم، به تهران انتقال یافت و روز پنجشنبه با شرکت انبوهی از مردم و علمای بزرگوار تهران از مسجد جامع فاطمیه تا بیت فرزند برومندش میرزا جواد علیاری مشایعت شد و عصر روز پنجشنبه با حضور مراجع عالیقدر تقلید، اساتید و روحانیت معظم، از مسجد امام حسن عسکری (ع) تا حرم مطهر تشییع شد.

مراسم نماز در قم به امامت عارف سالک، حضرت آیه‌الله آقا شیخ محمد تقی بهجت، در صحن حرم مطهر برگزار گردید و بعد از آن پیکر پاک آن عالم وارسته در صحن حرم مقدس حضرت معصومه (س) در کنار باران سفر کرده خود، آیه‌الله سید مرتضی جزایری، آیه‌الله سید احمد زنجانی، آیه‌الله سید محمد محقق داماد در آرامگاه ابدی قرار گرفت.

پی نوشتها:

- 1- زندگی و شخصیت مرحوم مرتضی انصاری، ص 154.
- 2- گنجینه دانشمندان، ج 4، ص 162.
- 3- معجم رجال الفكر و الادب، ص 89.
- 4- منجزات مریض، ص .